

URTX

QUIM CAPDEVILA I CAPDEVILA (1967-2017)
UN HOME DE LA COMARCA, UN HOME DEL PAÍS, UN AMIC

Miquel Torres Benet

A la Laia Capdevila i Rubió
Perquè quan sigui gran pugui conèixer
una mica millor al seu pare.

Preàmbul

Agraeixo moltíssim que l'amic Jaume Espinagosa m'hagués donat l'oportunitat de poder dir quatre paraules en *l'Acte d'homenatge al lingüista i historiador Joaquim Capdevila (1967-2017)*; sobretot perquè així podia recordar el meu amic, company i home de la mateixa terra. Certament, el dia 2 de desembre de 2017 a la sala de plens de l'Ajuntament de Tàrrrega es va fer un acte emotiu i solemne, del qual en guardo bon record de les paraules que li dedicaren els companys de taula. Va ser gratificant poder expressar el nostre dolor i admiració vers el Quim, davant de la seva família, davant dels seus amics i de la seva gent. En ocasions com aquestes, la comarca respon a la crida dels seus fills, els nostrats i els nouvinguts, els quals amb esforç i dedicació altruista fan de l'Urgell-Segarra una realitat territorial i històrica de primer nivell, tant culturalment, com socialment.

Ara, he de tornar a agrair als amics Oriol Saula i Jaume Espinagosa, el poder plasmar en paper allò que el dia 2 de desembre vaig pronunciar de viva veu, entre el silenci i la tristor, entre el goig de poder recordar-lo i el dolor de la seva absència.

Em plau molt escriure aquestes notes sobre el Joaquim Capdevila i Capdevila, perquè tots dos som de la mateixa vall del Corb; enfrontats poble a poble. Tots dos vàrem anar a la mateixa escola (Sant Martí), i coetàniament vàrem viure el nostre *ritual iniciàtic* en la descoberta de la història comarcal, en el descobriment dels grans *homenots* d'aquesta terra. Em sento honorat, doncs, de poder recordar fets sobre el Quim més comarcalista, sobre el Quim més arrelat a la terra, o simplement recordar vivències del meu amic Quim.

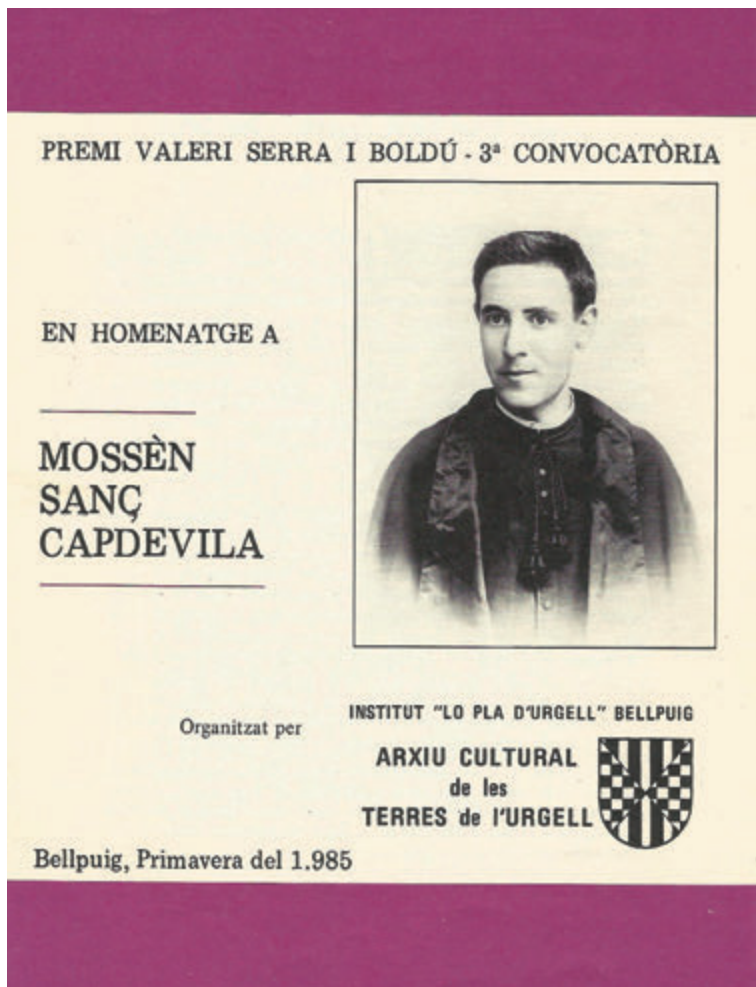
Ja des de jovenets, a l'escola rural de Sant Martí, on tots dos hi estudiàvem, amb tant sols 12-14 anys, al pati de l'escola o en els seus passadissos, amb el Quim intercanviàvem alguns pensaments del nostre país i d'aquell personatge que inicial-

ment tant el va atreure: mossèn Sanç Capdevila. Alhora —com si fos un presagi—, tots dos —encara que ens portàvem dos anys— érem en aquella escola, els qui més estàvem interessats per l'estudi de la història. A més, ens unia el fet que la meva germana Magda anava a la mateixa classe que el Quim, la qual cosa va fer que els lligams entre tots dos fossin més fermes.

Rituals iniciàtics de joventut

Ritual iniciàtic o ritu de pas, aquesta doble terminologia, durant un temps, va estar molt en boca del Quim —potser en la de tots dos—, atès que forma part del moment inicial de la descoberta de la “història de la vall del Corb”. Però, què és un ritual iniciàtic o de pas? Un ritu de pas és un ritu que marca el pas o transició entre dos estats de l'individu a la societat, especialment els del cicle vital: naixement, transició a l'adultera, aparellament i mort. És un concepte etnològic introduït el 1909 per l'antropòleg francès Arnold van Gennep. Concepte que el Quim tenia molt ben interioritzat.

En moltes societats, aquestes transicions són —o han estat— un constituent essencial de la vida social, essent la iniciació de l'acceptació de l'individu, per part del seu poble, al grup nuclear identitari, en l'aspecte comunitari i social. Com molt bé deia el Quim, en altres societats els *ritu de pas* — presents — han adoptat els noms de *festes* o *cerimònies*, —un tema, per a ell, bastament tractat en els seus articles, on, el sentit de les festes tradicionals ancestrals i les cerimònies religioses, també de substrats antiquíssims, són l'essència i la base del seu imaginari del món camperol; i base, també, de la utopia material pagesa i del sincretisme fortament arrelat entre l'home i el seu paisatge, entre la tradició i la modernitat, sense perdre el seu missatge; les quals s'han anat transformant lentament al llarg del temps i, acceleradament, a partir de la modernitat de la segona meitat del segle XX.

Programa del III Premi Valeri Serra i Boldú, amb notes de Quim Capdevila sobre mossèn Sanç Capdevila. Arxiu Miquel Torres.

En aquest esdevenir iniciàtic, com hem apuntat, una figura en sobresurt pel damunt del bast nombre d'*homenots* de la terra: mossèn Sanç Capdevila (1883-1932), natural de Maldà, a la riba esquerra del riu Corb. Crec que aquesta personalitat representa el primer *gest* iniciàtic del Quim vers la descoberta del mossèn historiador. Recordo quan el Quim, amb 16-18 anys, ja m'explicava anècdotes de mossèn Sanç Capdevila —el qual era familiar seu i això encara l'atreia molt més. M'oferia visitar el poble, els carrers i la casa pairal de mossèn Capdevila. A mi també m'interessava conèixer-lo, ja que va ser vicari de Sant Martí de Maldà, a principis del segle XX, quan recerca vestigis arqueològics per la vall del Corb i regirava vells arxius parroquials. Crec que la influència que mossèn Sanç Capdevila generada en nosaltres dos va ser la pedra angular sobre la qual van girar —inicialment— les nostres vides i, sobre la qual, els nostres camins van pivotar posteriorment: a ell, en la seva trajectòria professional, a mi, com a historiador local de la vall del Corb.

Recercant documentació sobre Sanç Capdevila i els seus articles, el Quim va entrar en contacte, a mitjan de la dècada dels anys vuitanta del segle XX, amb la Biblioteca *El Verger*, de Josep Joan Piquer i Carlota Pomés, a Vallbona de les Monges. En aquesta biblioteca incipient de la vall del Corb s'hi guardava gelosament —per a la posteritat— i amb delicadesa la col·lecció completa de la re-

vista *Segarra*, de Maldà, en la qual mossèn Sanç Capdevila hi va escriure diversos articles: aquella revista era un curull de notícies d'àmbit etnogràfic i de redescoberta del territori, les quals feien engrescar el Quim.

A aquesta primera base iniciàtica, cal adjuntar-hi l'experiència que assolí a l'Institut de Batxillerat de Bellpuig, moment en què el seu amic —i llavors professor— Ramon Miró Baldrich es sorprengué de la capacitat de comprensió i d'assimilació de dades i sabers que eren innates en el Quim. Com molt bé escriu Ramon Miró en l'article pòstum que li dedicà a la revista *El Pregoner d'Urgell*: "*Joaquim Capdevila i Capdevila, de Maldà*", diu textualment que quan organitzaven el tercer *Premi Valeri Serra i Boldú*, el Quim ja va redactar la nota biogràfica de mossèn Sanç Capdevila, per insistència seva" (Miró, 2017).

En aquells moments iniciàtics, de redescoberta del país i de mossèn Sanç Capdevila, entre altres, dos factors varen ser cabdals en el seu desenvolupament: primerament, la participació del Quim a les *Festes de Primavera de la Vall del Corb*, en les quals ja va impartir les seves primeres conferències en públic. Recordo molt bé, la de Sant Martí, de l'any 1984, quan el Quim explicà històries sobre bruixes de la vall, recollides a partir de testimonis orals i de documentacions escrites en costumaris catalans i locals: Joan Amades, Valeri Serra i Boldú, Sanç Capdevila, Piquer i Jover... etc. En aquell moment, la gent de la vall del Corb descobria una manera diferent d'explicar la història tradicional i aspectes més ancestrals del nostre país des d'una perspectiva etnogràfica. Lluny quedaven aquelles formes carrinclones, escrites en castellà, a les quals ens tenien acostumats els vells lletraferits i conta-histories locals que visqueren l'opressió franquista i la simplicitat explicativa de la nostra història—, i s'obrien noves formes, nous missatges, nous lèxics..., per fer arribar a la gent el que havia estat i era aquest país, a cavall entre l'Urgell i la Segarra històrica. Cal recordar que la vall del Corb, fins a la segona meitat del segle XX, era considerada la Baixa Segarra i la seva gent així ho testimoniava. Així com el fet que el "motllo" que separava l'Urgell de la Segarra era situat al "Patí" de la ciutat de Tàrraga.

La recerca de la vida i obra de mossèn Sanç Capdevila ens portà, a la dècada dels anys vuitanta del segle XX, a fer visites a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. Al Pla de Palau, vàrem establir una ferma amistat amb l'arxiver mossèn Salvador Ramon; un entusiasta convençut de l'obra de mossèn Sanç Capdevila que veia en els nostres rostres de joventut els nous aires de la vall del Corb. L'amistat amb l'arxiver va durar fins als moments finals de la seva vida. Les visites a l'Arxiu Històric Arxidiocesà i a l'Arxiu Provincial de Tarragona varen ser constants fins ben entrat els anys noranta del segle XX. Per la meua part, encara recerca dades sobre els personatges de la vall del Corb: Mn. Sanç, Mn. Foguet, Mn. Llobet...; en canvi, el Quim ja havia travessat la porta de la vall del nostre riu i s'obria a ambients més comarcals.

La descoberta de la comarca... i els seus *homenots*

Segurament, el fet d'haver estudiat a l'Institut de Batxillerat de Bellpuig li va obrir la seva visió històrica cap a noves realitats comarcals i llurs protagonistes. De sobte, la vall del Corb es feia petita i s'obria a les possibilitats que ofería la recerca de personalitats finades de denotada transcendència etnogràfica, com Valeri Serra i Boldú, de Bellpuig; més localistes, com Josep Iglesias i Guizard, *el poeta de la Segarra*, de Maldà; i de prohoms contemporanis de destacada vàlua intel·lectual: Ramon Boleda, Joan Duch, Josep Vallverdú, Daniel Gelabert, Josep-Joan Piquer; autors aquests d'un dels llibres que va significar una fita transcendental en la visió comarcal de Joaquim Capdevila: *La Vall del Corb*, editat per la Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs, l'any 1986. Aquest llibre, ben estructurat metodològicament, aportava la base històricosocial que el Quim necessitava per desenvolupar el segon pas en el seu imaginari mental: *la relació entre món rural i la ciutat*. Un tema que el va tractar fins als darrers temps de la seva prolífica vida intel·lectual i professional. Aquesta relació entre ruralisme i ciutadania el va dur a analitzar intensament el fenomen del caciquisme rural i les contrautopies pageses, els conflictes socials per la propietat de la terra, les repressions socials i reaccions de revolta popular; en definitiva, tot allò que implica estudiar la fractura comunitària i el conflicte social de la modernitat, els quals afectaven la Catalunya rural en el canvi del segle XIX al XX.

Per comprendre millor aquest aspectes de relació entre la ciutat i el món rural, el Quim havia de fer el salt a la ciutat de Tàrraga, entre altres possibles visions, per recercar notícies —a les revistes locals targarines— de les elits ciutadanes, per tal d'aprehendre llurs implicacions caciquistes i liberals, així com copsar l'abast de les seves polítiques liberals i del conseqüent clientelisme local i supracomarcal. La recerca iniciada en aquests temps tindrà la seva culminació en l'edició de l'obra *Maldà, història gràfica i del segle XX*, editat per l'Ajuntament de Maldà, l'any 1999; i posteriorment, en l'edició parcial de la seva tesis doctoral: *Modernització i crisi comunitària. Estudis d'etnologia rural: la Catalunya occidental en el canvi dels segles XIX i XX* (Universitat de Lleida, col·lecció Espai/Temps, núm. 59: 2012).

Malgrat tot, Joaquim Capdevila no defugí de les seves responsabilitats amb el territori interior: la seva vall del Corb. En aquest període de redescoberta de les implicacions entre la comarca i la ciutat, el Quim inicià una ferma implicació de col·laboració amb les revistes locals i comarcals editorialment actives en la dècada dels anys vuitanta i noranta del segle XX: *l'Espurna* (de Sant Martí de Maldà); el *Pregoner d'Urgell* (de Bellpuig), la *Nova Tàrraga* (de Tàrraga ciutat), entre altres. En aquest període, el Quim i jo establírem una relació intensa, de manera que es va crear una simbiosi com a historiadors prou interessant, de manera que les nostres investigacions del

fenomen localista es retroalimentaven constantment. Això ens portà a una segona realitat territorial: la descoberta del Grup de Recerques de les Terres de Ponent i del Centre Comarcal de Cultura de Tàrraga.

L'exponent de la comarcalitat del moment es manifestà, en el seu zenit, a l'obra de gran format *Història gràfica de l'Urgell* (1993), amb un ventall prou ampli de col·laboradors d'àmbit comarcal.

Comarca i ciutat: el Centre de Cultura de Tàrraga

La recerca del fenomen de la ciutat portà Joaquim Capdevila a la seva immersió profunda al recentment creat Arxiu Comarcal de Tàrraga i al fons de la Biblioteca Comarcal de l'Urgell/Tàrraga. En la Biblioteca recercàvem les informacions focalitzades sobre estudis locals i comarcals; edicions que incloïen, en les seves planes, tant destacables d'historiadors locals com lletraferits i activistes culturals: Ramon Boleda, Joan Duch, Josep M. Llobet Portella, Esteve Mestre, Ramon Miró, Jaume Torres, Josep Lladonosa, Josep Vallverdú..., entre altres; sense obviar les monografies, editades per la Diputació de Lleida, de *Viles i Ciutats*, col·lecció iniciada l'any 1988, que responia a edicions municipals i localistes del període de regeneració autonomista.

Llibre de Joaquim Capdevila que recull la història gràfica de Maldà. 1999

Modernització i crisi comunitària. Estudis d'ethnohistòria rural

La Catalunya occidental en el canvi dels segles XIX i XX

Joaquim Capdevila Capdevila

59

Llibre de Joaquim Capdevila que recull part de la seva tesi doctoral.
2012.

Amb el Quim ens centràrem específicament en la lectura de revistes locals: *El Àguila Tarragense*, *Crònica Targarina*, *La Signou*, *Vida Nova*, *Acció Comarcal...*; i d'altres fonts més comarcals o provincials, com *La veu de la Segarra*, *El Pregoner d'Urgell*, *El ideal*, *Lo campanar de Lleida*, *El diari de Lérida*, *Lo Pla d'Urgell*, *El correo de Lérida...*, entre altres. Sense deixar de banda publicacions de sentit catalanista i de transcendència de país, com *Serra d'Or*, *Els Marges*, les publicacions de l'Abadia de Montserrat i la llavors recentment inaugurada (1989) revista cultural de l'Urgell: *Urtx*.

En el recull de dades —necessàries— per comprendre la complexitat de la societat targarina i comarcal, era essencial introduir, a la bibliografia, els *homenots* de la historiografia targarina amb pretès comarcalisme i amb una visió clara del fet polític-social; cabdal per entendre la complexitat catalanista que tant atreia el Quim. En aquells primers moments de descoberta bibliogràfica ressonaren en les nostres converses personatges com Josep M. Segarra Malla, Lluís Sarret, Joan Tous, Ramon Novell, i tots els integrants del Centre de Cultura targarí, com Manuel Casanelles, Magí Mateu, Josep M. Ortiz, però sobretot, de Joan Novell i Balagueró, que havia fet la tesi de llicenciatura a la UNED de Cervera amb el tí-

tol *Movimiento obrero i reforma social en Tàrrega (1900-1923)*. El focus cultural targarí s'assentava al carrer de les Piques, número 1, el qual, durant un temps, també va ser la Seu del Grup de Recerques de les Terres de Ponent en la seva etapa inicial (1976-1985).

Per aquesta complicitat inicial del Quim amb els grans homes de la cultura de Tàrrega de la segona meitat del segle XX i pel caràcter de reivindicació comarcal que varen defensar tots ells —entre 1975-1985—; des del meu punt de vista, valoro com a un gran encert que en la recent edició dels *XX Premis Culturàlia 2017* es donés el Premi Intercomarcal a Joaquim Capdevila i Capdevila, a títol pòstum. Felicito els amics Toni Palou i Pep Vall per aquest reconeixement social. L'aportació de Joaquim Capdevila no es limità únicament en la renovació de la visió historiogràfica targarina (en destaquem la seva obra, de l'any 2008, *Tàrrega (1898-1923): societat, política i imaginarí*) sinó que traspassa la capitalitat comarcal per oferir una visió conjunta de la complexitat social del fenomen global: ruralisme-ciutat.

El Quim va entendre perfectament que l'estudi del país requeria un esforç mental capaç d'aglutinar les sinergies dels *homenots* de la ciutat, a través del Centre Comarcal de Cultura, i dels *homenots* del món rural, a través del Grup de Recerques de les Terres de Ponent. Camp i ciutat.

El Grup de Recerques de les Terres de Ponent

Entre dues aigües. Aquesta és la definició exacta del que vivíem en aquells moments de finals de la dècada dels anys vuitanta del segle XX i principis de la dècada del noranta. D'una part, la regeneració autonomista del moment omplia el país d'esperança i de catalanisme, i creixia la necessitat de bastir estructures culturals que afirmessin la idiosincràsia del país: tradició i modernitat política. Moments en què, a Tàrrega, com a capital de la comarca de l'Urgell, es gestava l'Arxiu i el Museu comarcals.

El Grup de Recerques de les Terres de Ponent havia aturat, momentàniament, la seva activitat, en traslladar-se, el seu president, mossèn Joan Camps, a Solsona per fer-se càrrec de diverses parròquies dels seus voltants. Restava Joan Duch, de Guimerà, com a cap provisional durant un temps, precisament quan Gener Gonzalvo Bou, el primer arxiver del flamant Arxiu comarcal de l'Urgell-Tàrrega (1986), ofería aixopluc administratiu al Grup de Recerques i un espai com a seu social. Uns anys després, el Grup entra en crisi, per la poca disponibilitat del seu motor cultural: mossèn Camps; i pel fet que començava a planar la idea que amb la novella creació de l'Arxiu i del Museu comarcals deixava de tenir sentit el mantenir un grup d'estudiosos locals.

En aquest context es manifestà i es creà un "gabinete de crisi" del Grup de Recerques, el qual,

amb dues reunions *in extremis* —entre 1996 i 1997— permet establir els fonaments per a la recuperació del Grup. Tres persones han de liderar la renovació del projecte: Joan-Ramon González (cap de Servei d'Arqueologia de l'IEI), Josep Mora (doctor i arquitecte vinculat a la Universitat de Cervera) i Miquel Torres (historiador local i director de la revista *l'Espurna*). Les primeres decisions: la constitució d'una Junta provisional del Grup de Recerques el 1998, en la qual ja hi consta en Joaquim Capdevila; i la regeneració de les Jornades de Treball i llurs publicacions.

Per disposició formal, es legalitzaren els Estatuts del Grup de Recerques el 2001 —tot tenint cura de preservar la seva antiguitat mitjançant acta notarial—. D'aquesta segona etapa de l'entitat, Joaquim Capdevila n'és vocal de la primera Junta oficial. Posteriorment, el 2007 es renovà la Junta i el Quim n'és nomenat secretari del Grup de Recerques, càrrec que ostentarà fins a la renovació de l'any 2011. Posteriorment, ens enfrontarem a l'actualització legislativa de les entitats sense ànim de lucre, l'any 2013. Moment en que el Quim se centrà més en la seva vida professional, tot donant classes a Barcelona i a la Universitat de Lleida, però no va defugir del seu sentit de pertinença a la terra, i és així com continuà col·laborant amb el Grup de Recerques: com a vocal de l'entitat i com a assessor de projectes i publicacions fins al 2017.

Joaquim Capdevila sempre tingué temps per prologar llibres dels estudiosos locals —amics— vinculats al Grup de Recerques. Encetà una tasca prolífica amb *Reflexions sobre la història dels estudis locals a Catalunya*, dins el llibre de la celebració dels 25 anys del Grup de Recerques (2002); *Batecs del Corb*, de Pau Bori (2006); *El Foment 100 anys* (2008); *Verdú. Abans i després*

de la proclamació de la República 1904-1936, de Ramon Boleda (2011); *Destrucció i restauració del temple parroquial de Bellpuig*, de Jaume Torres (2014). Entre el volum de pròlegs en publicacions, caldria destacar especialment el pròleg que Joaquim Capdevila escrigué sobre el seu amic, Josep M. Miró Rosinach, al llibre pòstum que el Grup de Recerques li dedicà: *L'home i el paisatge de la Segarra geogràfica. De la vall del Llobregós a la vall del Corb* (2011). Joaquim Capdevila, a més de ser curador d'aquesta edició, redacta un pròleg extens de gran qualitat científica: "*Represa Cultural i fotografia a Catalunya a partir dels seixantes del segle XX: Josep M. Miró i la descoberta de la Segarra*". En aquest pròleg, hi trobem bona part de l'imaginari segarrenc que tant arrelat tenia el propi Quim —no podem obviar que ell n'era fill, d'aquesta terra, i que va saber sincronitzar l'ancestralitat d'un món finit —o que finava— amb la modernitat i l'estructura mental universitària que ell demostrava. Part del *corpus* mental comarcal —segarrena— del Quim —en l'àmbit etnogràfic i social— es troba en aquesta reflexió, on diu textualment: "[...] *Il·lustrem-ho. Il·lustrem aquest fenomen amb un exemple, amb un dels inexhauribles casos adduïbles: ens referim a la Segarra, al ser segarrenc, a l'ideal segarrenc, a la identitat segarrena, recreada a l'Epistolari de Sanç Capdevila a Agustí Durant i Sempere [...]. Aquesta recreació de la Segarra reflectida en les missives de Capdevila, aquesta visió de la comarca, aquest ideal comarcal, banyat de catalanisme, aquesta Segarra territori de comuns ideals per part d'aquests —aleshores— joves exponents d'una nova historiografia noucentista, caldria entendre-la des d'unes perspectives fonamentals en la re-generació del catalanisme [...]*". Per a ell, el territori era important, per a ell, la serra del Tallat era una identitat —comunitària— i el santuari n'era l'expressió culminant de la muntanya màgica —de regust catalanista— que

Reunió amb el Grup de Recerques de les Terres de Ponent, amb el Quim Capdevila a primer pla.

Sant Martí de Maldà, 15 de novembre de 2013. (fot. GRTP).

Presentació del llibre *L'home i el paisatge de la Segarra geogràfica*, de Miró Rosinach, amb pròleg de Quim Capdevila. Maldà, 2012. (fot. GRTP).

impregnava i simbolitzava la vall del Maldanell, un significat similar a l'ideari que les muntanyes de Montserrat simbolitzen a Catalunya: *territori-sagrat- religiositat*.

Les seves darreres intervencions demostren clarament que continuava sent un home del Grup de Recerques, en tota la seva plenitud humana i social. Va ser el representant de l'entitat que va llegir unes paraules de comiat en traspasar l'amic Gener Gonzalvo Bou, en un acte entranyable que es va celebrar a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell el febrer de 2017. Va escriure el seu darrer article de col·laboració amb el Grup, que figura a les Actes de la XLV Jornada de Treball del Grup de Recerques: "El Verger: biblioteca d'estudis locals i medievals de Carlota Pomés" (2017). Va deixar escrit un extens "Estudi introductor" per a l'edició en facsimil de la revista *Segarra*, de Maldà, (1925-1927), la qual publicarem aquesta primavera del 2018 en col·laboració amb l'ajuntament de Maldà. Alhora va deixar inacabat el pròleg de la publicació del centenari de la Cooperativa de Vallbona (inèdit) –segurament entre altres projectes inacabats i en preparació.

La influència de Josep M. Miró Rosinach

Va ser precisament Joaquim Capdevila qui pels volts de 1989-1990 em va presentar Josep M. Miró, que llavors passava els cap de setmana a Maldà. "*L'has de conèixer*", –em va dir– i, de sobte, iniciàvem tots tres una relació d'amistat i mestratge de gran rellevància en les nostres vides. Hi havia dies que quan el Quim sortia de casa del Miró, després d'una sessió de tarda, jo hi entrava per fer una sessió a la nit –hi havia dies que ens trobàvem a la porta–; mentre que

altres dies coincidíem tots tres i fèiem anàlisis socials i històrics de transcendència, atès que els continguts de les converses es centraven, majorment, sobre aspectes de creences espirituals ancestrals i religiositats medievals, alhora que de llurs sincretismes moderns.

Sens dubte, Miró Rosinach ens va transmetre l'essència de la vella Segarra i de la seva gent; l'essència de la connexió de l'home amb el paisatge que l'ha fet, i l'essència dels cultes atàvics, del sincretisme religiós, de la immanència de l'home amb la terra i el culte, el simbolisme dels fets, dels actes, dels gestos, dels objectes... Entre les converses i lliçons impartides –prefereixo aquesta terminologia– vàrem descobrir personatges de gran vàlua intel·lectual: Eugeniusz Frankowski, Mircea Eliade, Juan Eduardo Cirlot, Carl Jung, Mauricie Bröens, Jean Abelanet, Jean Guilaïne..., i sobretot, ens endinsà en la interpretació de nombrosos passatges de la Bíblia i de la seva relació amb manifestacions de culte antics que perviuen a través del sincretisme religiós.

La influència de Miró Rosinach, en l'ideari de descoberta de la Segarra històrica i del món de l'art, va ser molt notable i notòria, no tant sols en nosaltres dos, sinó també en Josep Mora Castellà. La seva aportació artística també va ser molt significativa en la nostra formació intel·lectual i ideari mental, com a historiadors i com a persones. Fins i tot, atès que Miró Rosinach era un pintor polifacètic, el seu mestratge va anar més enllà i ens introduí en nombroses disciplines del món artístic: pintura a l'oli, gravats, dibuixos, monotips, aiguaforts, linòleum..., i sobretot, en la fotografia etnogràfica i arqueològica. Miró era un savi, com els d'abans, i ho posà de mani-

fest en les seves aportacions a la revista *Urtx*. Com a exemple il·lustratiu, m'agradaria ressaltar un dels articles de M. Rosinach: "Cupuliformes, regatons i receptacles d'ofrenes. Assaig d'interpretació d'un món enigmàtic" (*Urtx*, núm. 16), del qual, en la presentació de la revista, la historiadora M. Teresa Salat va definir el contingut com a "de coses estranyes". Evidentment, aquest article posava de manifest que molts investigadors són completament neòfits en aquests temes específics.

Durant molts anys, el Quim, el Josep M. Miró i jo mateix, conjuntament amb la Josefina Magriñà, ens dedicàrem a la tasca de recerca de camp de certs temes enigmàtics i de difícil interpretació.

La complexitat del seu estudi no ens aturava i, de tant en tant, coincidí en les recerques algun convidat iniciat en la matèria: Enric Puig Giralt, Ramon I. Canyelles...etc. La rellevància de Miró es féu més palesa a França, on col·laborà amb el CNRS i mantingué contactes amb la Universitat de Reims, el Centre d'Arqueologie Medievale du Languadoc, investigadors francesos i alemanys, com Pierre Uclà, entre altres.

El traspàs vital de Josep M. Miró Rosinach va esdevenir 4 de setembre de 2007. Recordo que al tanatori Sancho Dàvila, de Barcelona, ens trobàrem Joaquim Capdevila, Josep Mora i jo mateix. Després de l'ofici funerari, va venir la qüestió del "i ara què...". Joaquim Capdevila va reconduir els aprenentatges de Josep M. Miró cap al sincretisme de la religiositat ancestral i el paisatge a través de la relació amb les "festes" i "cerimònies" del cicle de la naturalesa i del cicle vital ajustats a la religiositat de les persones vinculades al país —microcosmos—, amb una forta inclinació d'aquests aspectes sociotradicionals cap al catalanisme primigeni. Josep Mora va redirigir els seus cap a l'estudi de la Segarra històrica i la seva plasmació artística i literària. Finalment va esdevenir la llavor en la creació dels Amics de l'Arquitectura Popular que és, en essència, segarrenca. Finalment, l'autor d'aquest article va encarar el pòsit d'ensenyament de Miró Rosinach cap a l'arqueologia, amb una clara inclinació vers la manifestació del ritual i el símbol, del simbolisme i del llenguatge simbòlic, majoritàriament centrat en el període medieval; amb exploracions artístiques en el camp de la fotografia etnogràfica i arqueològica. En certa manera, perviu en mi l'estudi del sincretisme religiós i de la Bíblia que Miró ens va transmetre com a mestre. Potser per aquesta coneixença intel·lectual, entre el Quim i jo hi va haver una connexió ferma de territori, de país i d'amistat que va perdurar fins a l'últim dia.

L'Arxiu i el Museu Comarcal de l'Urgell

L'exponent del "fet comarcal" del moment es manifestà, inicialment, en la publicació de gran format: *Història gràfica de l'Urgell* (1993); obra editada pel Consell Comarcal de l'Urgell, amb la

col·laboració de un gran nombre d'historiadors locals i activistes culturals. Hi participà activament el Museu i l'Arxiu comarcals, amb dues persones, al capdavant, clarament visibles: Jaume Espinagosa i Gener Gonzalvo.

Personalment, no em pertoca parlar de la relació de Joaquim Capdevila amb aquestes entitats. Però el que sí voldria puntualitzar és com es demostra la seva evolució temàtica a partir dels seus articles publicats a la revista *Urtx*, de la qual el Quim en formava part del Consell de Redacció. S'inicià amb un article, escrit conjuntament amb Miró Rosinach i Miquel Torres: "Els murals vuitcentistes de Joan Llobet i Martí a Sant Martí de Maldà" (1994): Passà a la complexitat socioreligiosa, com per exemple amb "Anticlericalisme popular durant les dècades de canvi del SS XIX i XX. Una aproximació a les arrels socials, mentals i culturals del fenomen". Arribà a l'admirada història sociopolítica targarina: *Tàrraga (1898-1923): societat, política i imaginari* i anà més enllà amb l'obra d'abast social en l'àmbit català: *Temptats per l'atzar. La narrativa del joc a la Catalunya de la Restauració*, una visió socio-

Prospeccions de camp amb Josep M. Miró Rosinach, Miquel Torres i Quim Capdevila.

Els Omells de Na Gaia, 1995. (fot. Josefina Magriñà).

Acte de presentació del llibre *Temptats per l'atzar*.
 Museu Comarcal de l'Urgell. Tàrraga.
 (fot. Josep Sanahuja).

narrativa de la psicologia i la malaltia del *joc* que segur que suscitarà molt d'interès per les seves interessants aportacions.

La Universitat

Pel que fa a la relació del Joaquim Capdevila amb la Universitat només voldria incidir en un fet en concret. Aquest fa referència a les paraules que es varen dir en *l'Acte d'homenatge al lingüista i historiador Joaquim Capdevila (1967-2017)*, celebrat a la sala de plens de l'Ajuntament de Tàrraga, el dia 2 de desembre de 2017, del qual en voldria destacar dos aspectes.

Primerament, que la capacitat lingüística i la flexibilitat compositiva dels textos —encara que, a vegades, densa— dels articles del Quim mostren una clara transmissió de dades i conceptes —fins ara nous— que han fet possible un salt evolutiu de la historiografia i la semiòtica de la comunicació, aplicada a la literatura, al catalanisme, a la religiositat, a la sociologia, a la psicologia... etc., i que han aportat una nova mirada cap a l'espai local. *Glocalisme* contra globalització.

En segon lloc, com deien els amics Manuel Lladonosa i Miquel Pueyo en l'acte, es feia difícil, a vegades, entendre la complexitat mental del Quim, el qual constantment sorprenia amb les seves intervencions —inclòs al propi Sebastià Serrano, professor de càtedra de la Universitat de Barcelona, amic i director de la seva tesi doctoral: *Modernització social a la Catalunya de Ponent durant el canvi de segles XIX i XX* (2003), qui sovint

es meravellava de les connexions historicosocials que aconseguia establir el Joaquim. Potser per entendre millor l'imaginari mental i el pensament del Quim feia falta endinsar-nos —breument— en els orígens d'aquell jove que es va convertir en un dels millors doctors en lingüística i semiòtica de la comunicació de l'àmbit universitari.

Però, no cal ser exclusius, segurament els sociòlegs i comunicadors, Harri Pross, Pierre Bordieu, Peter Berger, Salvador Cardús i el propi Sebastià Serrano, de ben segur, varen influenciar, moltíssim, la trajectòria científica de Joaquim Capdevila.

Consideracions personals

Joaquim Capdevila neix a Maldà un 31 de gener de 1967. En una casa pairal de família pagesa, en un temps on la gran majoria de joves treballaven en l'explotació familiar o en el mercat laboral de les ciutats en creixement urbà. Eren temps on l'estudiar i fer una carrera a vegades requeria en la perseverança de la mare. És el cas de Mercè Capdevila, la mare del Quim, qui sempre el va esperonar perquè estudiés, perquè expressés el seu potencial intel·lectual. A ella — i amb el beneplàcit del Josep, el seu pare— li devem el haver conegut l'admirat doctor Joaquim Capdevila i Capdevila. Gràcies.

A Sònia Rubió li devem la temprança i l'equilibri emocional tant necessari perquè el Quim, una vegada aparellat, continués aportant tot el seu intel·lecte. De fet, trobà en la Sònia la companya perfecta que, alhora, l'ajudà a donar el més i mi-

llor de si mateix. La Laia va ser el seu més preuat regal d'aquesta vida, i puc dir-li a ella, que pel seu pare era la primera prioritat en el món. Ens feia entendre que el teu temps era el seu.

Al Quim li diria –gràcies– per la nostra amistat, coneixença i evolució humana. Però sobretot li diria gràcies per haver estat al meu costat quan va morir la meva germana l'any 2001. El seu escalf

va ser sincer i reparador. Sempre vàrem ser amics i ho continuarem sent mentre visqui. Finalment, agrair aquest espai cedit per poder parlar del Joaquim Capdevila i Capdevila que jo vaig conèixer.

Miquel Torres i Benet
 President del Grup de Recerques
 de les Terres de Ponent
 Amb l'adhesió de tots els companys/es del Grup.

Acte de presentació del llibre *El Foment 100 anys*. Sant Martí de Maldà. (fot. Xavier Balcells).

Presentació del Quim Capdevila del llibre *Destrucció i restauració del temple parroquial de Bellpuig*, de l'historiador Jaume Torres.